

การคำนวณ

ภาคผนวกที่ 1

ตารางที่แสดงจำนวนสถานพยาบาล จำนวนเตียง และอัตราประชากรต่อเตียง 1 เตียง

พ.ศ. 2520-2534

สถานพยาบาลแผนปัจจุบัน	2520		2526		2530		2534	
	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง
โรงพยาบาลทั่วไป	459	49,327	796	64,976	896	74,635	983	79,156
รัฐ	331	42,036	569	55,172	700	60,926	755	63,499
รัฐวิสาหกิจ	19	635	19	823	10	2,243	11	3,178
เทศบาล	6	1,456	6	1,541	6	2,089	8	2,125
เอกชน	103	5,200	17,532	7,440	180	9,377	209	11,354
โรงพยาบาลเฉพาะทาง	32	12,717	22	11,769	87	12,919	31	14,696
รัฐ	26	12,540	10	11,534	30	12,322	33	14,173
เอกชน	6	177	76,745	235	57	597	48	523
จำนวนเตียง	62,044		76,745		87,554		93,852	

แหล่งข้อมูล : สถิติสาธารณสุข, กอง, สำนักงานปลัดกระทรวง, กระทรวงสาธารณสุข

พ.ศ. 2520-2524, สถิติสาธารณสุข, กอง, สำนักงานปลัดกระทรวง,

กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2526" (เอกสารอัดสำเนา) และ พ.ศ. 2534

หมายเหตุ ส่วนการลดน้อยลงของจำนวนเตียงของโรงพยาบาลเฉพาะทางนั้นเนื่องจาก

ยกระดับเป็นโรงพยาบาลทั่วไป หรือได้รับคนไข้ภายนอกเท่านั้น

ส่วนการลดน้อยลงของจำนวนแห่งโรงพยาบาลรัฐวิสาหกิจก็เช่นเดียวกันอาจจะ

เปลี่ยนเป็นของรัฐ

ภาคผนวกที่ 2

ตารางที่แสดงจำนวนสถานบริการสาธารณสุข และจำนวนเตียงในส่วนภูมิภาคสังกัดสำนักงาน
ปลัดกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2520-2534

สถานบริการ	2520		2526		2530		2534	
	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง
โรงพยาบาลศูนย์	14	6,956	15	8,306	15	10,297	17	11,621
โรงพยาบาลทั่วไป	73	16,421	70	19,711	70	21,464	69	20,497
โรงพยาบาลชุมชน	20	3,412	412*	8,088	541	11,215	572	13,239
สถานอนามัย	3,779	-	6,864	-	7,627	-	7,911	-
สถานบริการ- สาธารณสุขชุมชน	-	-	391	-	435	-	419	-
ศูนย์การแพทย์- และอนามัย	236	-	4	-	4	56	-	-

แหล่งข้อมูล : สาธารณสุขภูมิภาค, กอง, สำนักงานปลัดกระทรวง, กระทรวงสาธารณสุข,
สรุปจำนวนสถานบริการสาธารณสุข, มกราคม 2528 (กรุงเทพมหานคร:
กองสาธารณสุขภูมิภาค, กระทรวงสาธารณสุข, 2528) และ พ.ศ. 2534

* ได้รวมโรงพยาบาลชุมชนของกองโรงพยาบาลภูมิภาค 4 แห่ง

หมายเหตุ โรงพยาบาลทั่วไป ข้อมูลลดลงเนื่องจากมีโรงพยาบาลทั่วไปไม่เข้าระดับ 4 แห่ง
จึงต้องเปลี่ยนเป็นโรงพยาบาลชุมชน และ 2 แห่งเนื่องจากยกระดับเป็น
โรงพยาบาลศูนย์

ภาคผนวกที่ 3

ตารางที่แสดงอัตราส่วนร้อยละของกำลังคนทางการแพทย์และสาธารณสุข จำแนกตามภาค
พ.ศ.2525 (จำนวนอยู่ในวงเล็บ)

กำลังคน	อัตราส่วนร้อยละ *					รวม
	กทม.	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้	
แพทย์	45.6 (5,832)	17.4 (2,227)	13.6 (1,747)	14.2 (1,818)	9.2 (1,179)	100.0 (12,803)
ทันตแพทย์	51.1 (1,215)	18.6 (442)	11.3 (268)	9.5 (225)	9.5 (227)	100.0 (2,378)
เภสัชกร	60.2 (2,608)	11.5 (500)	0.2 (443)	10.2 (443)	7.9 (339)	100.0 (4,333)
พยาบาล	24.0 (15,377)	24.8 (15,855)	17.9 (11,439)	19.4 (12,413)	13.9 (8,890)	100.0 (63,974)

* คำนวณจากข้อมูลของกองสถิติสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข
พ.ศ.2534

ภาคผนวกที่ 4

ตารางที่แสดงอัตราประชากรต่อกำลังคนทางการแพทย์และสาธารณสุข จำแนกตามภาคและ

กทม. พ.ศ. 2534

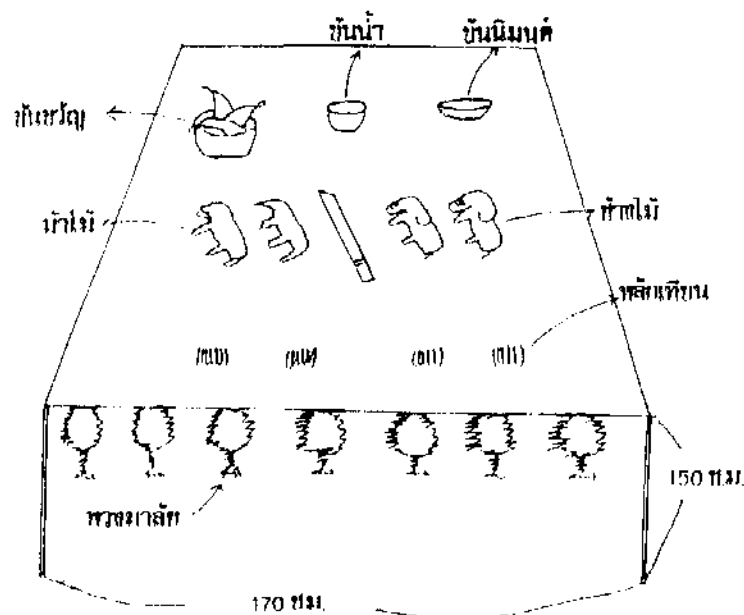
อัตรา		กทม.	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้	ทั้งหมด
อัตราประชากรต่อแพทย์	1 คน	1,958	5,804	6,316	10,970	6,079	4,425
อัตราประชากรต่อทันตแพทย์	1 คน	4,599	29,181	41,176	78,211	31,574	23,530
อัตราประชากรต่อเภสัชกร	1 คน	2,142	25,854	24,910	45,020	21,143	13,076
อัตราประชากรต่อพยาบาล	1 คน	363	815	1,964	1,606	806	885

* คำนวณจากข้อมูลของกองสถิติสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข และจากข้อมูลของศูนย์ทันตสาธารณสุขระหว่างประเทศ กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2535

ภาคผนวกที่ 5

ฮ้าน (ห้อง)

เป็นที่ประดิษฐานของผีฟ้า ซึ่งจะมีอยู่เฉพาะที่บ้านของหมอผีฟ้าเท่านั้น ฮ้านผีฟ้าจะมีเสา 4 เสาสูงประมาณ 150 เซนติเมตร พื้นปูด้วยไม้กระดานยาว 170 เซนติเมตร และกว้าง 100 เซนติเมตร วางกระดัง 2 ใบเอาไว้ ส่วนสถานที่สำหรับไว้ฮ้านจะเป็นห้องเฉพาะที่แยกออกมาต่างหาก ซึ่งจะอยู่ทางทิศตะวันออกของบ้าน และจะมีทางเข้าอยู่ทิศใต้ก็ได้ ภายในห้องนั้นนอกจากจะเก็บฮ้านแล้วยังเป็นที่เก็บกลอง แคน ข้าวสารที่ได้จากการลงช่วง ส่วนสิ่งที่อยู่บนฮ้านจะมี ขันเขวญเรียกว่า "ขันหมากข้าง" ขันน้ำที่ใส่ขมิ้นผาน 7 ชั้น ขันนิมนต์ ข้างและม้าที่ทำจากไม้อย่างละ 2 ตัว ดาบ 1 เล่ม และได้ขาข้างและม้าจะมีเทียนสีขาว 1 คู่ ถือว่าเป็นรองเท้าของข้างและม้า หลักเทียน 4 มัด ทำด้วยขี้ผึ้งสีเหลือง ซึ่งเป็นตัวแทนของผีฟ้า นอกจากนั้นยังมีของอื่นๆที่ได้มาจากผู้มาถวาย เช่น ต้นเงิน ต้นทอง พวงมาลัย ส่วนที่อยู่ใต้ฮ้านจะมีถาด 1 ชุดวางไว้ระจำ

ภาพที่ 27 แสดงลักษณะของฮ้าน

ภาคผนวกที่ 6

แบบสอบถาม สำหรับ แม่บ้าน* ของครอบครัวในบ้านหนองใหญ่ (ถ้าไม่อยู่สัมภาษณ์ผู้ใหญ่)

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 ชื่อ

อายุ ปี

เพศ () ชาย () หญิง

การศึกษา

อาชีพ

บ้านเลขที่

1.2 สมาชิกครอบครัว จำนวน คน

ชื่อ เพศ อายุ ความสัมพันธ์กับตัวเอง การศึกษา อาชีพ

.....

.....

.....

1.3 การถือครองที่ดิน นา ไร่ บลุก ไร่ปละ

ไร่ ไร่ บลุก

การเลี้ยงสัตว์ วัว จำนวน

ควาย "

หมู "

ไก่ "

เป็ด "

อื่น ๆ "

* หมายถึง : เป็นผู้ดูแลสุขภาพของครอบครัว และของรักษาสิบทอดสายเลือดทางแม่

รายได้นอกเกษตร

รับจ้าง..... รายได้ บาท/....

อื่น ๆ รายได้ บาท/....

สมบัติอื่น ๆ ถ้ามี

1.4 อุปกรณ์อำนวยความสะดวก

รถ

โทรทัศน์ วิทยุ ตู้เย็น อื่น ๆ

2. การให้บริการด้านสาธารณสุข

	เคย	ไม่เคย
ท่านเคยรักษาที่อนามัยตำบล		
โรงพยาบาลเวียงน้อย		
โรงพยาบาล พล		
คลินิกเอกชนเวียงน้อย		
คลินิกเอกชน พล		
โรงพยาบาลขอนแก่น		
โรงพยาบาลศรีนครินทร์		
อื่น ๆ		
หมอพื้นบ้าน		
		
		

เมื่อเจ็บป่วย ส่วนมากรักษาที่ไหน

เหตุผล () ระยะทาง

() คุณภาพของหมอ

() ค่ารักษา

() อื่น ๆ

เมื่อรักษาแผนปัจจุบัน รักษาด้วยหมอพื้นบ้านได้หรือไม่

() ได้ () ไม่ได้ เหตุผล

ถ้าเคยรักษากับหมอพื้นบ้าน เหตุผลที่ไปรักษาคือ

- () เพื่อได้กำลังใจ
 () มีคนแนะนำให้ไป
 () คิดว่าสาเหตุของความเจ็บป่วยเหมาะสมที่จะรักษาหมอพื้นบ้าน
 () ไปรักษาที่อื่นมาแล้ว ยังไม่หาย
 () อื่น ๆ

3. ของรักษา

- 3.1 อยู่ที่ () ศีฟ้า ชื่อ
 () ธรรม ชื่อ
 () พระ
 () แม่ธรรม
 () อื่น ๆ

สมาชิกในครอบครัวทุกคนมีของรักษาอันเดียวกันหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ เหตุผล

ของรักษาคืออะไร

3.2 ท่านเคยรักษาพยาบาลกับนางโน้หรือไม่

() เคย () ไม่เคย

3.3 ถ้าเคยรักษากับนางโน้

เมื่อไร ใคร

มีอาการเจ็บป่วย..... หายหรือไม่

เมื่อไร ใคร

มีอาการเจ็บป่วย..... หายหรือไม่

นอกจากเมื่อเจ็บป่วย ท่านไปหานางโน้หรือไม่

() ไม่ไป

() ไป เพื่อ () ผูกแขน เมื่อ () ลูกสาวแต่งงาน

() ลูกชายแต่งงาน

() ไปทำงานต่างจังหวัด

() อื่น ๆ

() ปรึกษานักบวชในครอบครัว

() อื่น ๆ

3.4 ถ้าไม่เคยรักษากับนางโน้

เมื่อเจ็บป่วย ไปรักษาที่ไหน

เหตุผล

4. ความเชื่อเกี่ยวกับผี

ผีมีจริงในโลกนี้ ท่านเชื่อหรือไม่

() เชื่อ () เชื่อบ้าง () ไม่เชื่อ

ผีสามารถทำให้คนเกิดการเจ็บป่วยได้ ท่านเชื่อหรือไม่

() เชื่อ () เชื่อบ้าง () ไม่เชื่อ

ผีฟ้าแฉ่น เป็นผู้สร้างโลกมนุษย์ สัตว์ และพืชพันธุ์ ฯลฯ ท่านเชื่อหรือไม่

() เชื่อ () เชื่อบ้าง () ไม่เชื่อ

การล่าผีฟ้าสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ ท่านเชื่อหรือไม่

() เชื่อ () เชื่อบ้าง () ไม่เชื่อ

ท่านเคยร่วมการลงข่วงหรือไม่

() เคย () ไม่เคย

ถ้าเคยร่วม ไป () 2 ครั้งทุกปีเป็นประจำ

() ครั้งเดียวทุกปีเป็นประจำ

() บางปี

() แล้วแต่

() อื่น ๆ

5. ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุที่ทำให้โรคมะเร็งไข้เจ็บ

ท่านคิดว่าสิ่งดังต่อไปนี้ทำให้เกิดโรคมะเร็งไข้เจ็บได้หรือไม่

ถ้าได้ ทำให้เกิดเจ็บป่วยอย่างไร การแก้ไขอย่างไร

พึงำรักษาได้หรือไม่

ผี - ผีปู่ตา, ผีแม่เหล็ก, ผีบอบ, แม่แล้ง, ผีตายโหง หรือผีตายทอ้งกลม,

ผีพราย, ผีนา, ผีน้ำ, ผีป่า, นางไม้, ผีฟ้า ฯลฯ

ศาสนาพุทธ - บาปกรรม-บุญ, น้ามนต์ของพระ,

เวทมนต์คาถา - การเสกเป่า, เวทมนต์คาถา, การทำเสน่ห์, เสกตะปู หรือ
หนังสือเข้าทอ้งคน

เชื้อโรค

สาเหตุ	ทำอย่างไร	อาการ	การแก้ไข	พึงำรักษา ได้หรือไม่	หมายเหตุ

6. บทบาทหน้าที่ของหมอลำผีฟ้า

หมอลำผีฟ้าต้องรักษาคนป่วยอยู่ประจำ จริงหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ () ไม่ทราบ เหตุผล.....

ถ้าหมอลำผีฟ้าได้รับคำรักษามาก จะเป็นผีปอบ จริงหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ () ไม่ทราบ เหตุผล.....

หมอลำผีฟ้าต้องมีชะล่า จริงหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ () ไม่ทราบ

ถ้าจริง มีอะไรบ้าง

.....

.....

หมอลำผีฟ้าต้องหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาทภายในครอบครัว จริงหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ () ไม่ทราบ

หมอลำผีฟ้าต้องหลีกเลี่ยงการโต้เถียงคู่ค้าที่รุนแรง จริงหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ () ไม่ทราบ

หมอลำผีฟ้าต้องช่วยประนีประนอมการทะเลาะวิวาทของชาวบ้าน จริงหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ () ไม่ทราบ

หมอลำผีฟ้าต้องไกล่เกลี่ยการแย่งชิงมรดก จริงหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ () ไม่ทราบ

หมอลำผีฟ้าต้องปรึกษาปัญหาอื่น ๆ ของชาวบ้าน จริงหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ () ไม่ทราบ

หมอลำผีฟ้าต้องเป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธอย่างเข้มงวด จริงหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ () ไม่ทราบ

หมอลำผีฟ้าต้องเป็นผู้ที่ถือศีล 5 จริงหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ () ไม่ทราบ

ถ้าหมอลำผีฟ้ารวยมาก อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะน้อยลง จริงหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ () ไม่ทราบ

ถ้าหมอตำผีฟ้าขโมยสิ่งของคนอื่น อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะน้อยลง จริงหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ () ไม่ทราบ

ถ้าหมอตำผีฟ้ากินเหล้า อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะน้อยลง จริงหรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่ () ไม่ทราบ

ท่านคิดว่าความผิดข้อใดร้ายแรงที่สุด จะทำให้หมอตำผีฟ้าหมดสถานภาพและชาวบ้าน
จะเลิกนับถือเป็นหมอ

.....
.....
.....
.....

ภาคผนวกที่ 7

แนวทางการสัมภาษณ์ (1)

สภาพทั่วไปของชุมชน

สภาพทางกายภาพ

ที่ตั้งและอาณาเขต

สภาพภูมิประเทศ

แหล่งน้ำที่สำคัญ

สภาพทางชีวภาพ

สภาพป่า

การปลูกพืช

การเลี้ยงสัตว์

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม-วัฒนธรรม

ประวัติการก่อตั้งหมู่บ้าน

การถือครองที่ดิน

อาชีพ

การศึกษา

การรวมกลุ่มและผู้นำ

สาธารณสุข

ครอบครัวและเครือญาติ

การสืบเชื้อสายและการสืบทอดมรดก

ประเพณีความเชื่อ

- ความเชื่อทั่วไป
- ความเชื่อเกี่ยวกับการเพาะปลูก
- ความเชื่อเกี่ยวกับโรคและการเจ็บป่วย

ภาคผนวกที่ 8

แนวทางการสัมภาษณ์ (2) สำหรับหมอลำผีฟ้าและลูกศิษย์

1. ข้อมูลทั่วไป

- 1.1 ชื่อ, เพศ, อายุ, ที่อยู่, อาชีพ, การศึกษา, ระยะทางไปแหล่งที่ให้บริการด้านสาธารณสุข
- 1.2 สมาชิกครอบครัวและอาชีพ
- 1.3 การถือครองที่ดิน รายได้ สมบัติ
- 1.4 อุปกรณ์อำนวยความสะดวก

2. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหมอ

- 2.1 ประวัติความเป็นมา ที่เกิด, พ่อแม่พี่น้อง, การอพยพ
- 2.2 การก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งหมอลำผีฟ้า
 - การตัดสินใจ/ความสนใจ/ในการเป็นหมอลำผีฟ้า
 - เมื่อไร อย่างไร ทำไม
 - การเป็นบวรา ระยะเวลา
 - การเรียนรู้ ระยะเวลา, อย่างไร
 - ได้ทั้งบูชา เมื่อไร, อย่างไร
- 2.3 จะล่า ข้อห้ามในการปฏิบัติเป็นหมอ
 - ทำไม
 - ถ้าผิดข้อห้าม เป็นอย่างไร
 - แก้อย่างไร
- 2.4 บทบาทหน้าที่ของหมอ
 - ควรจะทำอะไร
 - บทบาทหน้าที่ของบวรา
 - ควรจะทำอะไร

2.5 พิธีกรรมรักษาพยาบาล

การแต่งกาย

หมอแค้น

การพ้อนรำ

เวลาที่เริ่มและเลิก

การเตรียมพิธีกรรม

สถานที่

วัสดุอุปกรณ์

สัญลักษณ์ที่ใช้

คาย

ผู้ป่วยต้องปฏิบัติอย่างไร

มีการควบคุมสติหรือไม่ ความรู้สึกในพิธีกรรม

วัตถุประสงค์ของการลำเลียงขวัญ

การลำตัดเวรตัดกรรม

การส่งเครื่อง 9

การผูกข้อมูกแขน

การเสี่ยงไข่ไก่ดิบ

การเสี่ยงไข่ไก่ต้ม

การเสี่ยงอื่น ๆ

สาเหตุของการเจ็บป่วย

การแก้ไข

2.6 พิธีการลงข่วง

วัตถุประสงค์

การเตรียม

การทำนายฟ้าฝน ทำไม

2.7 ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุที่ทำให้โรคภัยไข้เจ็บ

ทำให้เกิดโรคได้หรือไม่ อย่างไร

แก้อย่างไร ศิพารักษาได้หรือไม่

ความเชื่อเรื่องผี

- ผีปู่ตา
- ผีแม่เหล็กหลักบ้าน
- ผีปอบ
- แม่แล้ง (ถ้ามี)
- ผีตายโหง หรือผีตายทอ้งกลม
- ผีพราย
- ผีนา ผีน้ำ (ถ้ามี)
- ผีป่า นางไม้
- ผีฟ้า

ศาสนาพุทธ

- บาปกรรม-บุญ
- พระสงฆ์
- นามันต์ของพระ

เวทมนต์คาถา

- การเสกเป่า เวทมนต์คาถา การทำเสน่ห์
- เสกตะปู หรือหนังควายเข้าท้องคน

โรคที่คนทำ มีอะไร เป็นอย่างไร

(เจ้าของเฮ็ด)

ภาคผนวกที่ 9

แนวทางการสัมภาษณ์ (3) สำหรับบริวาร

1. ข้อมูลทั่วไป

- 1.1 ชื่อ, เพศ, อายุ, ที่อยู่, อาชีพ, การศึกษา, ระยะทางไปแหล่งที่ให้บริการด้านสาธารณสุข
- 1.2 สมาชิกครอบครัวและอาชีพ
- 1.3 การถือครองที่ดิน รายได้ สมบัติ
- 1.4 อุปกรณอำนวยความสะดวก

2. การเจ็บป่วยและการรักษาของหมอลำผีฟ้า

- 2.1 การเจ็บป่วยเมื่อครั้งแรกที่รักษากับนางโน้
 - เริ่มเจ็บป่วยเมื่อไร
 - ลักษณะอาการ
 - เชื่อว่าสาเหตุการเจ็บป่วยเกิดจากอะไร

2.2 การรักษาพยาบาล

- รับการรักษาที่ไหนก่อนมาหานางโน้
- ใครแนะนำ
- รักษากับใคร
- วิธีการรักษาอย่างไร
- ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล
- ระยะทางไปแหล่งที่ให้บริการด้านสาธารณสุข

2.3 พิธีกรรมรักษาของหมอลำผีฟ้า

- ทำไมตัดสินใจมารับการรักษาพยาบาลกับนางโน้
- ใครแนะนำ พิธีกรรมจัดที่ไหน
- นางโน้บอกว่าสาเหตุเป็นอะไร
- การแก้ไขเป็นอย่างไร

ท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุผลอะไร

ความรู้สึก ทักษะคติในกระบวนการรักษา

หลังพิธีกรรม อาการเป็นอย่างไร

ปฏิบัติอย่างไร ส่งเครื่อง 9 เมื่อไร

ค่าใช้จ่าย ผู้ใดจ่าย

2.4 ของรักษา

อยู่ที่ไหน

รักษากับหมอลำผีฟ้า ผิดของรักษาหรือไม่ อย่างไร

แก้ไขอย่างไร

2.5 การปฏิบัติของบริวารของผีฟ้า

จะล่า ข้อน่า

ภาคผนวกที่ 10

แนวทางการสัมภาษณ์ (4) สำหรับคนไข้หรือครอบครัวของคนไข้

1. ข้อมูลทั่วไป

- 1.1 ชื่อ, เพศ, อายุ, ที่อยู่, อาชีพ, การศึกษา, ระยะทางไปแหล่งที่ให้บริการด้านสาธารณสุข
- 1.2 สมาชิกครอบครัวและอาชีพ
- 1.3 การถือครองที่ดิน รายได้ สมบัติ
- 1.4 อุบัติการณ์อันยวความสะดวก

2. การเจ็บป่วยและการรักษาของหมอลำผีฟ้า

2.1 การเจ็บป่วย

เริ่มเจ็บป่วยเมื่อไร

ลักษณะอาการ

เชื่อว่าสาเหตุการเจ็บป่วยเกิดจากอะไร

2.2 การรักษาพยาบาล

รับการรักษาที่ไหนก่อนมาหานางโน้

ใครแนะนำ

รักษากับใคร

วิธีการรักษาอย่างไร

ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล

ระยะทางไปแหล่งที่ให้บริการด้านสาธารณสุข

2.3 พิธีกรรมรักษาของหมอลำผีฟ้า

ทำไมตัดสินใจมารับการรักษาพยาบาลกับนางโน้

ใครแนะนำ พิธีกรรมจัดที่ไหน เมื่อไร

นางโน้บอกว่าสาเหตุเป็นอะไร

การแก้ไขเป็นอย่างไร

ท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุผลอะไร

ความรู้สึก ทักษะคติในกระบวนการรักษา

หลังพิธีกรรม อาการเป็นอย่างไร

ปฏิบัติอย่างไร ส่งเครื่อง 9 เมื่อไร

ค่าใช้จ่าย ผู้ใดจ่าย

2.4 ของรักษา

อยู่ที่ไหน

รักษากับหมอลำผีฟ้า ผิดของรักษาหรือไม่ อย่างไร

แก้ไขอย่างไร

ภาคผนวกที่ 11

การสังเกตพิธีกรรมรักษาพยาบาล

การเตรียมพิธีกรรม ใครมาช่วย ทำอะไร

วินิจฉัยสาเหตุของการเจ็บป่วย

การแก้ไข

เสี่ยง ไขบนฝ่ามือ

ชันขวัญให้ใคร

เสี่ยง ไขในชันขวัญ

คำปรึกษาหลังพิธีกรรม

บรรยากาศ

การแต่งกาย, สัญลักษณ์ที่ใช้ในพิธีกรรม

ความสัมพันธ์ของผู้เข้าร่วมในพิธีกรรม

หมายเหตุ : กระบวนการรักษาของนางโน มีดังนี้

- มีครอบครัวของคนไข้มารับแล้วพานางโนไปบ้านผู้ป่วย
- นางโนและบริวารที่อยู่หมู่บ้านนั้นแนะนำวิธีการเตรียมพิธีกรรมและวิธีการดำเนินพิธีกรรม

- พิธีกรรมรักษา อัญเชิญผีฟ้า พญาแถน

วินิจฉัยโรค บอกสาเหตุของการเจ็บป่วย และความต้องการ
ของผี

เสี่ยง ไขบนฝ่ามือ ถ้าขึ้น หาย

ถ้าไม่ขึ้น ไม่หาย หรือตาย

การเรียกขวัญ เรียกขวัญให้กลับมาในชันขวัญ และให้ชันขวัญต่อ

ผู้ดูแลสุขภาพของผู้ป่วย

เสี่ยง ไขต้มในชันขวัญ

- หลังพิธีกรรม ปรึกษาต่าง ๆ ร่วมการเจ็บป่วย ทางเศรษฐกิจ.....
- ถ้าผู้ป่วยพอใจต่อผลของการรักษาของนางโน่ หรือไม่หายแต่อยากรักษากับนางโน่

อีก 7 วันหลังจากพิธีกรรมครั้งแรกเสร็จ ไปรับนางโน่ไปอีก

- พิธีกรรมครั้งที่ 2 เรียกว่าการส่งเครื่อง 9

ทำพิธีเดียวกับครั้งที่หนึ่ง แต่มีพิธีตัดเวรตัดกรรมเพิ่มอีก และทิ้งเครื่อง 9 (กรรมด้วย) ที่ทันนาแล้ว

- ผากัน 5 ผ่าไหม.. ต่อนางโน่ เพื่อขึ้นหิ้งบูชา หมายความว่าของรักษายู่หน้านางโน่แล้ว เป็นบริวารคนหนึ่ง

ภาคผนวกที่ 12

กรณีศึกษาผู้ป่วยที่มารักษาที่นางโน้

ผู้วิจัยสามารถรวบรวมกรณีศึกษาได้ทั้งหมด 16 กรณี ในจำนวนนี้ ผู้วิจัยได้เข้าร่วมพิธีกรรมอย่างน้อยกรณีละ 1 ครั้ง รูปแบบของผู้ป่วยทั้ง 16 กรณีได้พิจารณาจากบริบททางสังคมวัฒนธรรม ผู้วิจัยจะนำเสนอการสรุปของกรณีศึกษาของผู้ป่วยที่มารักษาที่นางโน้เพื่อที่จะเสริมการพิจารณา

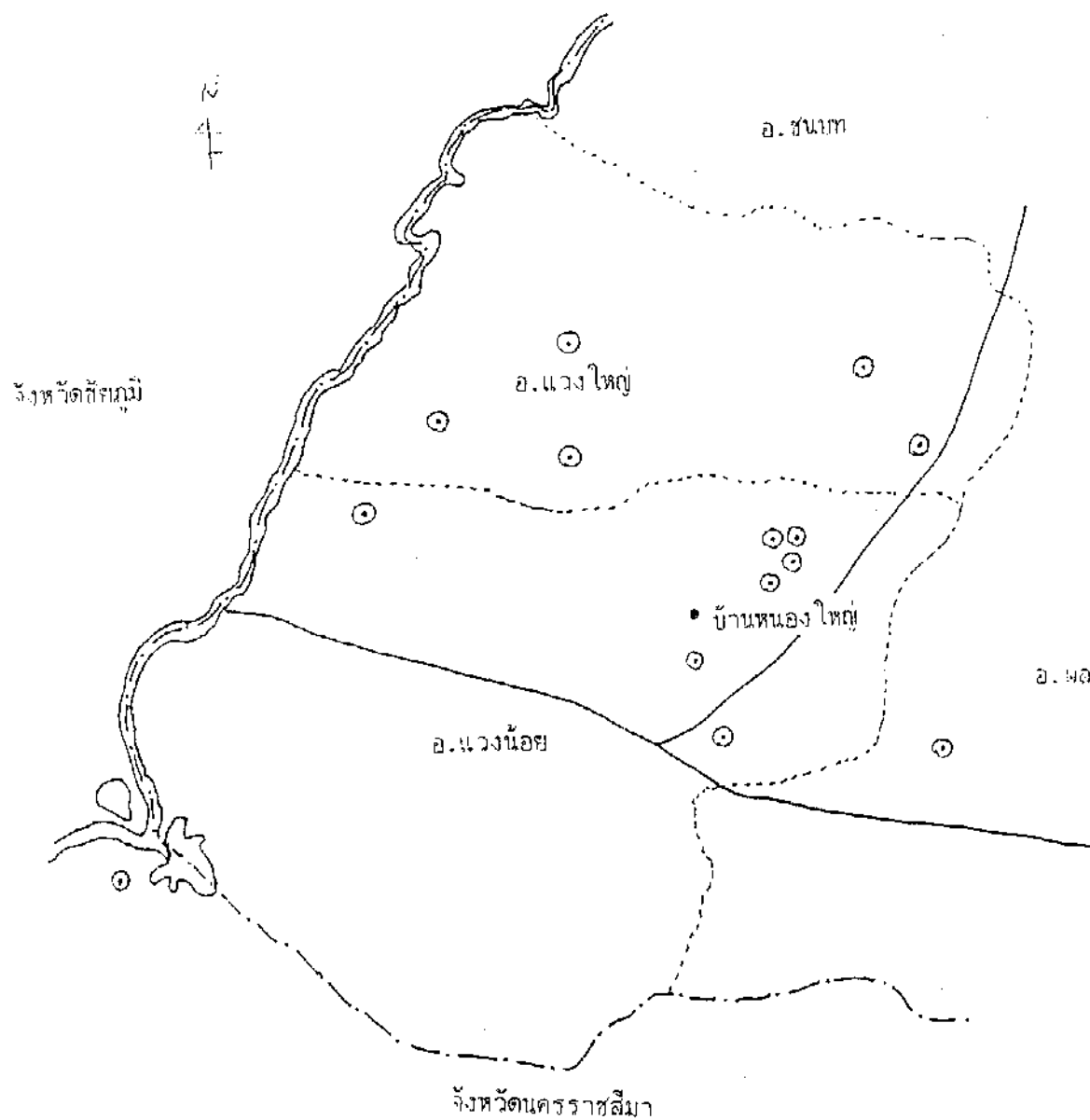
กรณีศึกษาที่ 1 ชายอายุ 51 ปี เกิดที่อำเภอแวงใหญ่ แต่เมื่ออายุได้ 12 ปี ได้อพยพตามครอบครัวไปอยู่ที่จังหวัดปราจีนบุรี อาการเจ็บป่วยแพทย์ที่โรงพยาบาลบอกว่าเป็นตับอักเสบ ให้อยากิน และไม่ได้นัดวันไปพบแพทย์อีก ผู้ป่วยกังวลและเข้าใจว่าตนเองป่วยเป็นมะเร็งตับแล้วหมอรักษาไม่ได้ ดังนั้นจึงมาหานางโน้ให้ทำพิธีรักษาให้ โดยใช้บ้านของพ่อตนเองในหมู่บ้านเป็นสถานที่ทำพิธี เนื่องจากที่บ้านตนเองที่จังหวัดปราจีนบุรีมีของรักษาเป็นธรรมชาติ ไม่สามารถนำหมอลำผีฟ้าไปทำพิธีได้

กรณีศึกษาที่ 2 ชายอายุ 32 ปี ยังไม่แต่งงาน ตอนเป็นเด็กไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ ยายเป็นผู้นำมาเลี้ยงเป็นลูกชายตนเอง เนื่องจากแม่และพ่อต่างก็แต่งงานใหม่ เริ่มมีอาการเจ็บป่วยตั้งแต่เรียนจบชั้นป.4 รูปร่างเล็ก ร่างกายไม่แข็งแรง ทำงานหนักไม่ได้

กรณีศึกษาที่ 3 หญิงอายุ 36 ปี ปวดศีรษะมาตั้งแต่เด็กเป็นๆหายๆ ไปรักษาที่ใดก็ไม่ได้ผล ในปีนี้มีอาการหนัก จึงให้สามีที่ไปทำงานกรุงเทพฯ กลับมาอยู่บ้าน

กรณีศึกษาที่ 4 ชายอายุ 47 ปี มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เป็นผู้ใหญ่บ้าน ตนเองไม่ค่อยสนใจการรักษาแบบนี้สัก แต่เมียและพี่สาวต้องการให้มาของรักษาขึ้นอยู่กับนางโน้ ก็เลยมาทำพิธี

กรณีศึกษาที่ 5 ชายอายุ 67 ปี หมอบอกว่าผิดของรักษา เพราะแม่ของผู้ป่วยเคยเป็นหมอลำผีฟ้า แต่เมื่อเสียชีวิตแล้ว ลูกก็ไม่ได้สนใจในของรักษานี้ ภรรยาจึงอยากให้นำของขึ้นกับของรักษาใหม่

ภาพที่ 28 แผนที่อำเภอเวียงน้อย จ. เชียงใหม่ ที่แสดงบ้านผู้ช่วยของกรณีศึกษาครั้งนี้

- แนวเขตจังหวัด
- แนวเขตอำเภอ
- ถนนทางหลวง
- บ้านผู้ช่วยการศึกษารัฐบาล

กรณีศึกษาที่ 6 หญิงอายุ 47 ปี เป็นไข้ต่อเนื่องมา 2 สัปดาห์ ผื่นของแม่ซึ่งตายมา 19 ปีแล้วมาเข้าทรงร่างบรืวารของผีฟ้าผู้หนึ่ง แล้วบอกว่าพี่น้องไม่สามัคคีกัน นางโนได้แนะนำเกี่ยวกับการจะล่าอาหารเมื่อมีอาการไข้

กรณีศึกษาที่ 7 ชายอายุ 41 ปี ทำงานอยู่ที่โรงงานอิฐจังหวัดชลบุรีพร้อมกับภรรยา แต่ในช่วงทำนาจะกลับมาทำนาที่หมู่บ้าน ส่วนลูก 3 คนจะฝากยายเลี้ยง ผู้ป่วยรายนี้ป่วยเป็นโรคเบาหวานและต้องนอนรักษาที่โรงพยาบาล แม่อยากให้ผู้ป่วยขึ้นอยู่กับนางโน จึงมาเพื่อทำพิธีกรรม เสร็จแล้วก็จะกลับไปทำงานที่จังหวัดชลบุรี

กรณีศึกษาที่ 8 ชายอายุ 74 ปี เป็นพระสงฆ์ เริ่มบวชมาตั้งแต่อายุ 22 ปี จำพรรษาอยู่วัดที่บ้านเกิด ตอนเป็นเด็กเคยรักษากับผีฟ้า หลานและญาติพี่น้องอยากให้อำนาจนางโนเพราะผู้ป่วยเป็นญาติทางสามีของนางโน ตนเองก็ไม่ปฏิเสธแต่ก็ไม่เชื่อผีฟ้า เมื่อทำพิธีตนเองไม่สามารถฟังการเล่าได้เพราะเป็นพระ จึงให้อยู่บ้านข้าง ๆ และทำพิธีกรรมคาถากับทำพิธีส่งเครื่องเก่าพร้อมกันเพื่อประหยัดเวลา

กรณีศึกษาที่ 9 หญิงอายุ 67 ปี อาศัยอยู่กับลูกสาวคนสุดท้องและหลาน มีค่าใช้จ่ายจากเงินที่ลูกเขยไปทำงานต่างจังหวัดแล้วส่งมาให้ มีอาการป่วยไม่มาก คือไม่มีแรง เมื่อทำพิธีผู้ป่วยอยากพ้องกับพวกบรืวาร แต่ลุกขึ้นไม่ได้ก็เลยร้องไห้ แต่ในที่สุดก็สามารถลุกขึ้นพ้องได้อย่างสนุกสนาน

กรณีศึกษาที่ 10 หญิงอายุ 68 ปี มีอาการป่วยหนักต้องนอนรักษาที่โรงพยาบาล ลูกของผู้ป่วยอยากให้แม่รักษากับผีทางไสยศาสตร์ แต่แพทย์ไม่อนุญาต เพราะไม่เชื่อเรื่องผี แต่ญาติปรึกษากันแล้วก็ขอให้ผู้ป่วยออกจากโรงพยาบาลเพื่อไปเยี่ยมบ้านแล้วจะนำกลับมาส่งที่โรงพยาบาลอีกที ผู้ป่วยจึงได้กลับมาทำพิธีที่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านนี้นางโนไม่เคยไป และในหมู่บ้านก็ไม่มีบรืวารของนางโนอยู่เลย

กรณีศึกษาที่ 11 หญิงอายุ 18 ปี เป็นลูกสาวคนโต ทำงานที่โรงงานกึ่งช่างแข็ง จังหวัดสมุทรปราการ แพ้อากาศเป็นในท้องแอร์ และเป็นไข้ จึงกลับบ้านมาเพื่อรักษา แม่อยากให้รักษากับผีฟ้า ผู้ป่วยเองไม่สนใจแต่ก็ตามใจ

กรณีศึกษาที่ 12 ชายอายุ 61 ปี เป็นหมอธรรม มีหิ้งของตนเอง แต่รักษาได้แต่เฉพาะผู้อื่นที่เป็นญาติพี่น้อง ไม่สามารถรักษาตนเอง เป็นหมอธรรมที่ไม่เก่ง ลูกสาวสองคนเคยรักษากับนางโนแล้วหาย จึงขึ้นอยู่กับนางโน เมื่อผู้ป่วยมีอาการหนัก ลูกสาวจึงอยากให้

ผู้ช่วยมารักษาฟันผุ ผู้ช่วยไม่สามารถพูดและลุกขึ้นได้ เมื่อทำพิธีแล้วผู้ช่วยก็มีอาการดีขึ้น ลูกสาวจึงอยากให้เปลี่ยนของรักษามาเป็นฟันผุ แต่ผู้ช่วยไม่ยอม เพราะมีของรักษาเป็นธรรมเนียมอยู่แล้ว ลูกสาวกับพ่อจึงมีความขัดแย้งในความเชื่ออยู่เป็นประจำ

กรณีศึกษาที่ 13 หญิงอายุ 63 ปี ในพิธีกรรมนางโนโกธสามีของผู้ช่วยคนนี้ เพราะบอกว่าจะยอมทำทุกอย่างให้ภรรยาแล้วก็ไม่ทำ หลังพิธีกรรมเสร็จแล้วผู้ช่วยก็ไม่หาย จึงเปลี่ยนไปรักษากับหมอไสยศาสตร์ที่เรียกว่า "นางธรรม" ซึ่งรักษาโดยมีพระมาเข้าทรงร่าง ผู้ช่วยมีอาการดีขึ้นจนหาย จึงเปลี่ยนของรักษาไปอยู่กับคนใหม่

กรณีศึกษาที่ 14 หญิงอายุ 32 ปี เคยไปรักษามาหลายแห่งทั้งหมอแผนปัจจุบันและหมอพื้นบ้านแต่ก็ยังไม่หาย ไม่ได้อยู่ด้วยกันกับสามี เพราะสามีไปทำงานที่กรุงเทพฯ

กรณีศึกษาที่ 15 เด็กชายอายุ 7 ปี เป็นโรคที่เกิดจากแม่กำเร็ด จึงทำตามคำวินิจฉัยของนางโน ครอบครัวย้ายมาอยู่กับนางโนมาก่อนแล้ว เด็กอยู่กับแม่และยาย ส่วนพ่อไปทำงานที่ต่างประเทศ

กรณีศึกษาที่ 16 หญิงอายุ 68 ปี ลูกชายเป็นตำรวจอยู่ที่กรุงเทพฯ เคยไปรักษาที่โรงพยาบาลในกรุงเทพฯ แต่ผู้ช่วยอยากขึ้นอยู่กับนางโน จึงเดินทางกลับมาบ้านเพื่อมาทำพิธี เสร็จแล้วก็กลับกรุงเทพฯ ไปอยู่กับลูกชาย

จากกรณีศึกษาทั้ง 16 กรณี พบว่าปัจจัยเกี่ยวกับเพศ และอายุ ไม่มีความแตกต่างกัน ผู้ที่ได้รับการรักษากับหมอลำผีฟ้ามีทุกเพศ และทุกวัย ยกเว้นในกลุ่มอายุระหว่าง 20-30 ปี เพราะส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้ไปทำงานที่ต่างจังหวัดกันหมด โดยเฉพาะผู้ชาย (ตารางที่ 26)

ตารางที่ 26 อายุและเพศของผู้ป่วยที่มารักษากับหมออ่าผีฟ้าทั้งหมด 16 ราย

อายุ	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
ต่ำกว่า 10 ปี	1	0	1
10 - 19	0	1	1
20 - 29	0	0	0
30 - 39	1	2	3
40 - 49	2	1	3
50 - 59	1	0	1
60 - 69	2	4	6
70 ปีขึ้นไป	1	0	1
รวม	8	8	16

ตารางที่ 27 ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ป่วยที่มารักษากับหมอลำผีฟ้า

ฐานะทางเศรษฐกิจ	จำนวน (ราย)
ดี	1
ปานกลาง	10
ยากจน	4
อื่น ๆ (เป็นพระสงฆ์)	1
รวม	16

ตารางที่ 28 อาชีพของผู้ป่วยที่มารักษากับหมอลำผีฟ้า

อาชีพ	จำนวน (ราย)
ทำนา	14
ค้าขาย	1
พระสงฆ์	1
รวม	16

ตารางที่ 29 การถือครองที่ดินของผู้ป่วยที่มารักษากับหมอจำเริญ

การถือครองที่ดิน (ไร่)	จำนวน (ราย)
0 - 14	6
15 - 29	7
30 ไร่ขึ้นไป	3
รวม	16

ส่วนฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ และการถือครองที่ดินของผู้ป่วย (ตารางที่ 27, 28 และ 29) พบว่าผู้ป่วยที่มาหาทางโน้ ส่วนใหญ่เป็นชาวนา และมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 30 ระดับการศึกษาของผู้ป่วยที่มารักษากับหมอตำผีฟ้า

ระดับการศึกษา	จำนวน (ราย)
ไม่ได้เรียนหนังสือ	3
จบ ป.4	9
จบ ป.6	1
กำลังเรียน (ป.1)	1
ไม่ทราบ	2
รวม	16

การศึกษาของผู้ป่วยที่มารักษากับหมอตำผีฟ้าทั้ง 16 ราย มีตั้งแต่ไม่ได้เรียนหนังสือ จนถึงจบการศึกษาภาคบังคับคือชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 6 ไม่พบว่ามีการศึกษาสูงไปกว่านี้ เนื่องจากผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่ทำอาชีพการเกษตร ซึ่งเห็นว่าการศึกษามีความจำเป็นต่ออาชีพดังกล่าวน้อย อย่างไรก็ตาม จากการสอบถามนางโนที่เป็นหมอตำผีฟ้า พบว่ามีผู้ป่วยที่มีการศึกษาสูงมารักษาด้วยแต่ไม่ได้อยู่ในกรณีศึกษาครั้งนี้ การศึกษาของผู้ป่วยที่มารักษากับหมอตำผีฟ้าได้นำเสนอในตารางที่ 30

หอสมุดกลาง
มหาวิทยาลัยขอนแก่น